

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Siikajoen kunta pitää esityksen yleisiä tavoitteita ja päämääriä yleisesti kannatettavina. Tehokkuus ja kustannussäästöt julkisissa hankinnoissa ovat myös kunnan tavoitteena. Siikajoen kunnassa arvostetaan alueellista yrittäjyyttä ja pidetään elinvoimaisuuden näkökulmasta erittäin tärkeänä, että yritysten toimintaedellytykset alueella olisivat hyvät. Kunnassa ei kuitenkaan nähdä, että esityksellä saataisiin merkittävää vaikutusta alueellisten pk-yritysten toimintaedellytysten parantamiseen. Kunta on jo tähän asti pyrkinyt keskittymään ns. ydintehtäviinsä, ja useasta näkökulmasta on tarkasteltu toiminnan tehostamista hankkimalla muita kuin ei-lakisääteisiä palveluja markkinoilta ostamalla. Tarkasteluja tehdessä on myös todettu, ettei tällä aina saavuteta kustannussäästöjä eikä kaikkia palveluja ole tarkoituksenmukaista ja järkevää ulkoistaa. Kaikki ne palvelut, jotka on tehokkaampaa hankkia ostamalla, kunta on jo päätenyt ostamaan. Osa tällaisista palveluista ja/tai työstä on myös päädytty järjestämään yhteistyössä alueen kuntien kanssa, koska tällä tavalla on saatu kaikkia parhaiten palveleva ja kustannustehokkain ratkaisu aikaan. Tietyillä toimialoilla ei myöskään pystytä vastaamaan kuntien erityistarpeisiin eikä valmiita ratkaisuja kunnalle välttämättä ole markkinoilla tarjota.

Siikajoen kunta kamppailee muiden pienten kuntien ohessa tilanteesta, jossa niukat resurssit pyritään järjestämään laadukkaasti ja tehokkaasti. Esitys ei tee kunnan toiminnasta kustannustehokkaampaa, vaan lisää kunnassa tehtävää työtä, lisää kunnan osaamisen ja resurssien tarvetta ja näin ollen myös kustannuksia. Esitys lisää epävarmuutta ja aiheuttaa epäjatkumoa osin erityisen tärkeisiin kunnan toiminnan osa-alueisiin.

Siikajoen kunnan näkökulmasta esityksellä ei saavuteta lyhyellä eikä pitkällä aikavälillä säästöjä. Kuntien kustannukset kasvavat osaamisen ja lisäresurssien tarpeen kasvun myötä, mutta todennäköisesti myös sitä kautta, ettei alueella ole aitoa kilpailua niissä toimissa, jotka uudistus

pakottaisi uudelleenjärjestelmään. Kilpailuttamalla on jo aiemminkin päädytty tilanteeseen, jossa on vain yksi tarjoaja. Kun tässä tilanteessa kilpailutetaan uusiksi, saadaan edelleen yksi tarjous, mutta sen hinta on korkeampi kuin ensimmäisellä kilpailutuskierröksellä.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Hankintayksiköillä tulisi säilyttää harkintavalta myös 75§:n mukaisissa tilanteissa (hankintasopimuksen jakaminen osiin EU:n kynnysarvon ylittävässä hankinnoissa). Mahdollisiin ylilyönteihin ja annetun harkintavallan selviin väärinkäyttöihin on syytä ja voidaan tehokkaasti puuttua jo voimassa olevan hankintalain perusteella.

Hankintalain 125 §:än esitetty muutos (joka velvoittaisi hankintamenettelyn keskeyttämiseen tietyissä tilanteissa) ei käytännössä ole toimiva ratkaisu. Markkinoilla ei useinkaan ole varsinkaan kasvukeskusten ulkopuolella tarjota kuntasektorin tarpeisiin rajattomasti tarjontaa tai lukemattomia määriä toimijoita. Tämä aiheuttaa hyvin todennäköisesti tilanteen, jossa kunta yhden tarjouksen kilpailutuksissa joutuu hoitamaan kilpailuttamisen (ja siihen liittyvät kustannukset) useamman kerran, muttei edelleenkään saa kuin yhden tarjouksen ja lopputuloksena on vielä ensimmäistä kilpailutuskierrosta korkeampi hinta. Tämä on jo Siikajoen kunnassakin koettu.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Pääsääntöisesti eivät.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Siikajoen kunta ei kannata sidosyksiköiden käytön rajoittamista eikä vähimmäisomistusta koskevaa 10 prosentin vaatimusta. Esitys ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Esitys aiheuttaa kunnalle lisäkustannuksia, lisätyötä ja haasteita palvelujen järjestämiseen. Esitys rikkoo kunnan itsemääräämisoikeutta, estää kuntien välistä yhteistyötä ja asettaa kunnat eriarvoiseen asemaan. Esitykselle ei ole tehty vaikutusten arviointia, eikä 10 prosentin esitykselle löydy perusteltua syytä. Väärinkäyttöihin sidosyksiköiden käytössä on puututtava, mutta tämä ei ole oikea tapa tehdä se. Omistusjärjestelyihin pakottava esitetty vähimmäisosuusratkaisu vaarantaa ja monelta osin lopettaa seudullisen yhteistyön palvelujen järjestämisessä, eikä vastaavaa korvaajaa palveluille löydy. Tämä myös vaarantaa kuntien toimintaedellytyksiä.

Esityksen seurauksena pelkona on toimintavarmuuden katkeaminen, osaamisen puute, kriittisten toimintojen epävarma järjestämistapa, kustannusten nousu ja markkinahäiriöt (siirtymävaiheessa).

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusoosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Esitetty vaatimus aiheuttaa Siikajoen kunnalle kohtuutonta haittaa palvelujen järjestämisen näkökulmasta. Olemme huolissamme asiaan liittyen etenkin jätehuollon, mutta myös tietoturvan, tietosuojan ja siivous- sekä ruokapalvelujen tuottamisen onnistumisesta. Alueella on näiden palvelujen osalta järjestetty asiat kuntien yhteistyössä, koska on nähty, että näin voidaan varmistaa palvelun saaminen kustannustehokkaasti ja laadukkaasti. Aitoa kilpailua alueella ei ole, eivätkä markkinat ole pystyneet tarjoamaan kunnan tarpeisiin luotettavia ratkaisuja.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Esitys tulisi Siikajoen kunnassa vaikuttamaan ICT-, jätehuollon, sekä siivous- ja ruokapalvelujen järjestämiseen. Kunta on sidosyksikköasemassa Joki ICT:n, PPE-Köökki Oy:n ja Kiertokaari Oy:n palvelujen hankinnassa. Siikajoen kunta pienenä kuntana ei todennäköisesti pystyisi jatkamaan toimintaa sidosyksiköissä. Kysymykseksi nousee, saisiko sidosyksiköiden osuudet myytyä, ja/tai miten yhtiöiden purkautumisesta sovittaisiin. Jo tämän järjestämisestä ja sopimisesta tulisi kustannuksia. Kunnassa tarvittaisiin asiantuntevaa lisäresurssia asian hoitamiseksi, kuten myös kilpailuttamisen järjestämiseksi. Tämän jälkeen kunnan tulisi pohtia ainakin tietosuojan ja tietoturvan ratkaisujen hankkimista, jätehuollon järjestämistä ja toisaalta siivous- ja ruokapalvelujen tilannetta. Alueellamme on jo nyt osajapula etenkin jälkimmäisen osalta. Tällä hetkellä palvelut tuotetaan sekä sote- että sivistyspuolelle samasta valmistuskeittiöstä. Näin on pystytty varmistamaan keittiön tehokas ja järkevä käyttö. Jos/kun markkinoilla ei ole tarjontaa, tulee pohdittavaksi todennäköisesti (vajaalla resurssilla käytettävän) valmistuskeittiön investointi. Työntekijöiden asema on haastava, jos siivous- ja ruokapalvelut joudutaan järjestämään omana toimintana, koska kesäajalla työn tarve vähenee. Yhdessä sotepalvelujen kanssa tämä on antanut paremmat valmiudet järjestää toiminnan järkevästi läpi vuoden myös työntekijöiden näkökulmasta – lomautuksille ei ole tarvetta kun työtä on tarjolla toisessa yksikössä myös kesällä. Jokaisen toiminnan muutoksen myötä kunnan kustannus palvelujen järjestämisestä tulisi todennäköisesti kasvamaan, kun huolella ja tehokkaaksi valmistellut palvelukokonaisuudet jouduttaisiin lyhyellä aikataululla järjestelemään uusiksi ilman että synergiaetuja voidaan samalla tavalla hyödyntää.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Siikajoen kunta ei näe lyhyellä, eikä pitkällä aikavälillä todennäköisesti seuraavia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäaikaa pohdittaessa on otettava huomioon, että muutos koskisi lähestulkoon kaikkia kuntia yhtä aikaa. Pelkona on markkinakaaos, osaamisen puute hankintojen järjestämisessä, sekä toisaalta vaikeus sopia nykyisten sidosyksiköiden jatkosta lyhyessä ajassa, kun taustalla on monenlaisia sopimusaikoja. Tämä kaikki tulisi tehdä yhtä aikaa kaikkien muiden kanssa, tilanteessa jossa kunnalla ei ole tähän varattuna erityistä resurssia. Tämä tulisi aiheuttamaan kunnalle haasteita ja lisäkustannuksia.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Kuntien yhteistyötä ei tulisi estää tilanteessa, jossa markkinat eivät tarjoa riittävästi ratkaisuja kunnan toimintojen kannalta olennaisiin palveluihin. Kuntasektorin häiriötön toiminta tulisi ottaa asiassa huomioon. Lähtökohtana on, että muutoksen vaikutukset ovat niin laajat, ettei sitä tulisi toteuttaa

edes poikkeuksiin nojaten. Mikäli uudistus tästä huolimatta etenee, Siikajoen kunta yhtyy Kuntaliiton näkemykseen: "Esitettävässä omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot ja muut painavan julkisen intressin huomioivat erityispiirteet. Vaikka luonnoksessa on muutoin pitäydytty täysin hallitusohjelmakirjauksessa, luonnos ei huomioi hallitusohjelman mukaista yleisen edun vaatimusta." Mikäli 10 %:n omistusosuudesta vastoin lausuntoamme säädetään, Siikajoen kunta esittää, että pienille kunnille (esimerkiksi alle 10 000 asukasta) mahdollistetaan sidosyksikköhankinnat alle 10 %:n omistusosuudella.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Siikajoen kunta ei näe esitystä turvallisuutta ja huoltovarmuutta lisäävänä ratkaisuna. Erityisesti näillä toimialoilla jatkuvuuden ja toimintavarmuuden puute on riski. Kunnat ovat jo nyt laajasti taloudellisten haasteiden edessä ja tämä lisää edelleen syöksykierrettä.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Hovi Tiina
Siikajoen kunta - Siikajoen kunnanhallitus